

PREDMET *VEJNRAJT protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA*
(Predstavka broj 12350/04)

PRESUDA
Strazbur 26. septembar 2006.

KONAČNA
26. 12. 2006.

Ova presuda će postati pravnosnažna pod okolnostima navedenim u članu 44, stav 2 Konvencije. Ona može biti predmet redakcijskih izmena.

U predmetu Vejnrajt protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrto odeljenje), zasedajući u Veću u čijem sastavu su bili:

g. H. KASADEVAL (*CASADEVALL*), *predsednik*,

Ser NIKOLAS BRACA (*NICOLAS BRATZA*),

g. Đ. BONELO (*BONELLO*),

g. M. PELONPA (*PELLONPÄÄ*),

g. R. MARUSTE (*MARUSTE*),

gđa. L. MIJOVIĆ,

g. J. ŠIKUTA, *sudije*,

i g. T. L. ERLI (*EARLY*), *sekretar odeljenja*,

Posle većanja na sednici zatvorenoj za javnost od 13. decembra 2005. i 5. septembra 2006. godine,

Izriče sledeću presudu, koja je doneta na poslednji pomenuti datum:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 12350/04) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske koju su Sudu, na osnovu člana 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija), podneli britanski državljani Meri (*Mary*) i Alan Vejnrajt (*Alan Winwright*) (u daljem tekstu: podnosioci predstavke) 2. aprila 2004. godine.

2. Podnosiocje predstavke, kojima je dodeljena besplatna pravna pomoć, pred Sudom je zastupao g. D. Reston, advokat iz Jorka i g. Jan Kristi (*Ian Christie*), advokat s pravom zastupanja pred sudom iz Londona. Ujedinjeno Kraljevstvo (u daljem tekstu: Država) zastupao je zastupnik g. Derek Volton (*Walton*), iz Ministarstva spoljnih poslova, iz Londona.

3. Podnosioci predstavke žalili su se na kršenje članova 3 i 8 Konvencije zbog toga što je nad njima obavljen detaljan pretres [do gole kože] prilikom posete rođaka u zatvoru, kao i da nisu imali delotvoran pravni lek što se zahteva članom 13 Konvencije.

4. Predstavka je dodeljena Četvrtom odeljenju Suda (pravilo 52 stav 1 Poslovnika Suda). U tom odeljenju obrazovano je veće koje će razmatrati predmet (član 27, stav 1 Konvencije), kao što je predviđeno u pravilu 26 stav 1.

5. Sud je 13. decembra 2005. godine doneo odluku kojom je predstavku proglasio prihvatljivom.

6. Podnosilac predstavke, za razliku od Države, dostavio je dalji pisani podnesak (pravilo 59 stav 1). Pošto se veće konsultovalo sa strankama, odlučilo je da nema potrebe za pretresom o meritumu (pravilo 59 stav 3 *in fine*). Država je dala komentare o pitanju pravičnog zadovoljenja.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

7. Prvi podnosilac predstavke, gđa Meri Vejnrajt, bila je državljanka Ujedinjenog Kraljevstva, rođena 1953. godine, i živela je u Lidsu (*Leeds*). Njen sin je bio drugi podnosilac predstavke, g. Alan Vejnrajt, državljanin Ujedinjenog Kraljevstva, rođen 1975. godine, i živio je u Lidsu. Bolovao je od cerebralne paralize i njegov socijalni i intelektualni razvoj bio je odavno zaustavljen. Bio je određen kao „pacijent“ u smislu Zakona o mentalnom zdravlju iz 1983. godine i, kao takav, nije imao sposobnost da pokreće sudske postupke, niti da se brani. Njegovu predstavku Sudu podnela je njegova majka, prvi podnosilac koja je tokom čitavog trajanja postupka pred domaćim sudovima vršila funkciju njegovog „prijatelja u parnici“.

8. Avgustu 1996. godine, Patrik O’Nil (*Patrick O’Neill*), sin podnositeljke predstavke i polubrat podnosioca predstavke, uhapšen je pod sumnjom da je počinio ubistvo i zadržan je u istražnom zatvoru u Armlu (*Armley*) u Lidsu. Po prijemu izveštaja jednog višeg zatvorskog službenika u kome se iznose sumnje da je g. O’Nil umešan u doturanje droge u zatvor i njeno konzumiranje, 23. decembra

1996. godine, upravnik je, između ostalog, naredio da se svi posetioci g. O'Nilu podvrgnu detaljnom pretresu skidanjem odeće pre nego što ga posete.

9. Pošto nisu bili upoznati s upravnikovom naredbom, podnosioci predstavke su 2. januara 1997. godine stigli u zatvor Armlu, Lids u posetu g. O'Nilu. Do tada nijedno ni drugo nisu posetili zatvor. Pošto su pokazali svoje naloge za posetu, od podnosioca predstavke je zatraženo da ostalim posetiocima stanu u red kod zaprečne bezbednosne ograde. Na zahtev nadležnih, skinuli su kapute i stavili ih zajedno s torbama na pokretnu traku da bi bili skenirani. Zatim su ih pretresli pipanjem i metalnim detektorom. Dok su s drugim posetiocima čekali u hodniku da uđu u zatvor, prišlo im je nekoliko zatvorskih službenika i saopštilo da pođu za njima. Četvoro ili petoro zatvorskih službenika povelu ih je preko dvorišta od južne kapije. Podnosilac predstavke je zapitao majku šta se dešava. Dok su se približavali severnoj kapiji, jedan od službenika je izjavio da ima osnova za verovanje da podnosioci predstavke nose švercovanu robu. Kada je podnositeljka predstavke zapitala šta to znači, rečeno joj je da se misli na drogu.

10. Kod severne kapije, podnosioci predstavke su proveli kroz još jednu bezbednosnu zaprečnu ogradu i uz nekoliko stepenica do prvog sprata. Obavešteni su da će biti obavljen detaljni pretres skidanjem odeće i da im, ako ga odbiju, neće biti dozvoljeno da posete g. O'Nilu. Podnosilac predstavke je postao uznemiren i podnositeljka predstavke je pokušala da ga smiri. Zatim su odvedeni u zasebne prostorije radi pretresa.

A. Pretres podnositeljke predstavke

11. Podnositeljku predstavke dve službenice su uvele u malu prostoriju u kojoj su prozori bili okrenuti tako da se kroz njih mogao videti drum ispred zaptvora i administrativni blok s druge strane. Napolju je bio mrak i u prostoriji su bila upaljena svetla. Svetla su bila upaljena i u administrativnom bloku, na osnovu čega je podnositeljka predstavke zaključila da tamo ljudi i dalje rade. Iako su na prozorima bile roletne, nisu bile spuštene. Podnositeljki predstavke je rečeno da skine džemper i potkošulju. Jedna od službenica ih je pregledala, dok je druga službenica šetkala oko nje, ispitujući njeno telo koje je bilo golo od pojasa naviše. Zatim su joj rekle da skine cipele, soknice i pantalone, što je i učinila. U tom trenutku, u prostoriju je ušla treća službenica. Pitala je gde se nalaze formulari za davanje pristanka i jedna od službenica joj je kazala gde da ih nađe. Odgovarajući na pitanje podnositeljke predstavke, treća službenica je potvrdila da je formular za podnosioca predstavke. Podnositeljka predstavke je objasnila da mu to neće biti ni od kakve koristi, budući da ima poteškoće sa učenjem, naročito sa čitanjem i razumevanjem, i da je potrebno da još neko drugi bude tamo kako bi mu objasnio šta se događa. Treća službenica je zatim napustila prostoriju i pretres

podnositeljke predstavke je nastavljen. Tada je već plakala. Stajala je naga samo u donjem rublju. Na njemu molbu, vraćena joj je potkošulja i dozvoljeno joj je da je obuče. Rečeno joj je da skine donje rublje, što je i učinila, a zatim da raširi noge. Nakon toga je zahtevano da podigne jednu nogu iznad donjeg rublja kako bi joj noge bile što više raširene. Potom je traženo da se nagne napred i tada su joj vizuelno pregledani polni organi i anus. Službenica koja je vršila pregled tela zahtevala je od podnositeljke predstavke da ponovo skine potkošulju i tražila je da je podiže sve više i više, dok joj nije bila iznad grudi. Podnositeljka predstavke je pitala zašto je to potrebno jer su joj već pregledali telo od struka naviše. Službenica je ignorisala njeno pitanje i nastavila da se šetka oko njenog tela. Posle toga joj je rečeno da se obuče.

12. Na kraju pretresa, podnositeljka predstavke je drhtala i bila očigledno uznemirena. Verovala je da je mogao da je vidi nagu svako ko se nalazio u blizini zatvora i ko je gledao kroz prozore u prostoriju gde je nad njom obavljen detaljan pretres skidanjem. Brinula se misleći da joj, ako bude previše protestovala, neće biti dopušteno da poseti g. O'Nilu. Takođe se brinula šta se dešava s podnosiocem predstavke. Iako je nije nijedna službenica dotakla, osećala se ugroženom zbog njihovih radnji i smatrala je da nema alternative, osim da sledi njihova uputstva.

13. Pošto joj je rečeno da se obuče, jedna od službenica je prišla podnositeljki predstavke i zamolila je da potpiše formular za davanje saglasnosti za detaljan pretres skidanjem (F2141). Uz taj formular nalazi se sažet prikaz procedure koju treba sprovesti. Podnositeljka predstavke rekla je službenicama da bi ga sad mogla i potpisati jer joj službenice posle svega više ništa ne mogu učiniti, i zatim je, i ne pročitavši ga, to i uradila.

B. Pretres podnosioca predstavke

14. Dva službenika odvela su podnosioca predstavke u zasebnu prostoriju. Prvo je odbijao da uđe u prostoriju, ali mu je rečeno da neće uspeti da vidi brata ako ne pristane. Pošto je ušao, jedan od službenika je navukao gumene rukavice. To je uznemirilo podnosioca predstavke. Uplašio se da će mu pregledati anus. Kao što se to od njega tražilo, skinuo je odeću od struka naviše i oni su je pregledali. Zatim su ga pregledali prstom, što je uključivalo i guranje prsta ispod pazuha. Zatvorski službenici su mu rekli da skine odeću od struka naniže. Najpre je odbio da skine bokserice. Tada je već plakao i drhtao. Nerado ih je skinuo i rečeno mu je da raširi noge. Zbog njegovog fizičkog invaliditeta, morao se, da bi to učinio, pridržavati jednom rukom za zid. Jedan od zatvorskih službenika pogledao ga je po svim delovima nagog tela, podigao njegov penis i povukao kožicu. Zatim su mu dozvolili da se obuče.

15. Nakon toga, jedan zatvorski službenik napustio je prostoriju i vratio se s formularom za davanje pristanka. Kada su mu ga pokazali, podnosilac predstavke je objasnio da ne zna da čita i da hoće da mu to pročita majka. Ignorišući taj zahtev, službenici su mu rekli da mu, ako ne potpiše formular, neće biti dopušteno da poseti brata. Potpisao je.

16. Podnosioci predstavke odvedeni su natrag u zatvor kako bi došlo do posete. Tokom posete podnositeljka predstavke ispričala je g. O'Nilu šta se dogodilo. Podnositeljka predstavke je otišla u toalet gde se zaplakala i četiri puta povraćala. Podnosilac predstavke osećao se potresenim i uplašenim i bio je uzbuđen. Podnosioci predstavke nisu ostali u zatvoru ceo termin posete.

C. Posledice detaljnog pretresa osobe

17. Podnositeljka predstavke, nakon povratka kući, skinula se i okupala jer se osećala iznervirano, ljutito i prljavo. Zbog ovakvog iskustva ona nije išla u posetu g. O'Nilu još četiri meseca. U oktobru 1998. godine, u vezi s parničnim postupkom, bila je na pregledu kod dr Simsa, profesora psihijatrije. U to vreme (približno 21 mesec nakon incidenta) podnositeljka predstavke je izjavila da još uvek, otprilike jednom nedeljno, misli na detaljan pretres, i dalje se zbog toga nervira, i dalje je besna zbog onog što se dogodilo, a ima i problema sa spavanjem. Dr Sims je smatrao da je ozbiljno uzbuđenje koje je doživela u zatvoru samo pogoršalo njenu postojeću depresiju (zbog koje je uzimala lekove u vreme posete), ali da se kod nje, osim recidivnih intruzivnih prisećanja na vreme provedeno u zatvoru i psihičkog bola vezanog za sve što podseća na njeno prethodno iskustvo, nisu manifestovali drugi simptomi posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSD). Zaključio je da će kao posledica averzivnog iskustva koje je doživela u zatvoru, podnositeljka predstavke biti ranjivija u odnosu na buduće traumatične događaje i sklonija da na njih depresivno reaguje.

18. Drugi podnosilac predstavke je, nakon povratka kući iz posete, plačujući otišao u svoju spavaću sobu. Nakon incidenta, u periodu od oko pet nedelja, on nije hteo da se vidi sa svojom devojkom, malim sinom, prijateljima, kao ni s bilo kim drugim. Veliki deo vremena provodio je u svojoj spavaćoj sobi. Dr Sims ga je pregledao oktobra 1998. godine. Podnosilac predstavke je tada izjavio da se i dalje oseća loše zbog tog incidenta, da ima probleme sa spavanjem i da u noćnim košmarima koje ima sebe vidi kako ulazi u prostoriju u zatvoru i kako ga pretresaju. Skoro sve vreme je mislio o iskustvu koje je doživio u zatvoru, oblivao ga je znoj i osećao se uplašenim kad god bi se setio tog incidenta. Za vreme kasnije posete, video je neke od službenika koji su nad njim obavili pretres i osetio veoma veliki strah. Osim toga, počeo je da se plaši da izlazi iz kuće sam, pa je zato

ostajao u kući. Iz kuće je izlazio samo s majkom, podnositeljkom predstavke. Za ranije aktivnosti je izgubio interesovanje, pokazivao je iziritiranost i pojačanu budnost.

19. Dr Sims je zaključio da podnosilac predstavke pati od PTSD (jačine 15 na skali u formularu DSM IV Dijagnostičkog i statističkog priručnika Američkog udruženja psihijatarata, u okviru koje jačina 10 ukazuje na prisustvo PTSD) i od depresije. Konstatujući da je suštinski uzrok obe bolesti njegovo iskustvo vezano za detaljan pretres skidanjem, on je utvrdio da je podnosilac predstavke doživio detaljan pretres kao pretnju po svoj fizički integritet, verujući da će doživeti penetraciju kroz anus, na šta je reagovao osećajem straha i beznadežnosti. Njegovi simptomi su ozbiljno ugrozili njegovu sposobnost za socijalno funkcionisanje. Dr Sims je zaključio da će, i nakon oporavka, podnosilac predstavke ostati ranjiv u smislu pojave daljih simptoma čak i na blažu provokaciju nego što su bile prethodne.

20. aprila 2000. godine, dr Sims je još jednom pregledao podnosioca predstavke. Zaključio je da podnosilac predstavke još uvek pati od post-traumatskog stresnog poremećaja (koji je, *de facto*, bio i teži, jačine 18 na DSM skali) i od depresije. Prognozirao je izvesno poboljšanje, uz odgovarajuće lečenje, u roku od jedne do dve godine.

D. Parnični postupak

21. Opštinski sud je 23. aprila 2001. prihvatio građansku tužbu podnosioca predstavke protiv Ministarstva unutrašnjih poslova, u kojima je navedeno da su detaljni pretresi predstavljali ugrožavanje osobe koje se nije moglo opravdati pravilom 86 stav 1 Zatvorskog pravilnika (vidi relevantno domaće pravo i praksu) zbog dva razloga. Prvo, sudija je smatrao da je njihovo detaljno pretresanje napad na njihovu privatnost i da prevazilazi ono što je bilo nužno i srazmerno da bi se rešio problem doturanja droge u zatvor (stavovi 105–108). Iako je prihvatio tvrdnju da su u vreme njihove posete zatvoru tamo postojali ozbiljni problemi u vezi s drogom i da je postojao razuman osnov da se veruje da se Patriku O'Nilu redovno dotura droga (pozvao se na izveštaj višeg službenika zatvora u kome je on naveo da Patrik O'Nil zapliće jezikom kad govori i da mu je gestikulacija neusklađena), sudija je smatrao da nije trebalo da zatvorski službenici pretresaju podnosioc predstavke. Prema njegovom mišljenju, bilo bi dovoljno da su nakon njihovog odlaska pretresli g. O'Nilu. Drugo, zatvorske vlasti nisu se pridržavale sopstvenih pravila. Sudija je odbacio tvrdnju podnosioca predstavke da je povređen član 3, smatrajući da se detaljni pretres osobe, mada neprijatan, u ovom slučaju nije predstavljao nečovečno ili ponižavajuće postupanje (stav 100). Sudija je prihvatio dijagnozu podnosioca predstavke, prema kojoj on pati od PTSD, ali

je smatrao da ti simptomi nisu trajali onoliko dugo koliko je psihijatar tvrdio i da se podnosilac predstavke značajno oporavio od posledica detaljnog pretresa do marta 1998. godine, kada je učinio parasuicidalan pokušaj. On je dosudio podnositeljki predstavke ukupno 2.600 funti sterlinga (GBP) (što obuhvata 1.600 GBP kao osnovnu odštetu i 1.000 GBP kao odštetu za delo izvršeno pod otežavajućim okolnostima), a podnosiocu predstavke ukupno 4.500 GBP (što uključuje 3.500 GBP osnovne odštete i 1.000 GBP odštete za delo izvršeno pod otežavajućim okolnostima), pošto je Ministarstvo unutrašnjih poslova priznalo da je zaista došlo do incidenta, imajući u vidu faktički nalaz sudije u tom smislu.

22. Apelacioni sud je 20. decembra 2001. prihvatio žalbu Ministarstva unutrašnjih poslova. Sud se nije složio da se pojam „ugrožavanje osobe“ može proširiti tako da odgovara ovim okolnostima i ustanovio je da nije izvršeno nikakvo krivično delo (izuzev fizičkog zlostavljanja podnosioca predstavke). Lord Vulf (*Wolf*) je konstatovao da je bilo brojnih načina da se droga doturi u zatvor i da ni najrigorozniji sistem pretresanja zatvorenika ne bi, sam po sebi, bio dovoljan. On je, stoga, ustanovio da pretres g. O'Nilu ne bi bio dovoljan. Odbacio je argumente podnosioca predstavke, prema kojima je Zakon o ljudskim pravima iz 1998. godine, koji nije imao retroaktivno dejstvo, mogao uticati na ishod žalbenog postupka. Mada se složio da Zakon nema retroaktivno dejstvo, komentar lorda sudije Bakstona (*Buxton*) bio je da bi podnosioci predstavke, da su se događaji odigrali posle stupanja na snagu tog zakona, imali ubedljiv slučaj za dobitanje odštete zbog načina na koji je pretres obavljen i zato što državni organ nije ispoštovao član 8. Sud je doneo odluku da poništi prvostepenu presudu i, umesto nje, za fizičko zlostavljanje podnosioca predstavke dosudio ukupno 3,750 GBP.

23. Dom lordova je 16. oktobra 2003. potvrdio presudu Apelacionog suda i odbacio žalbu podnosioca predstavke. Smatrajući da se Zakon o ljudskim pravima iz 1998. ne može primeniti jer su se događaji odigrali pre njegovog stupanja na snagu 2. oktobra 2000. godine, Dom lordova je ipak doneo odluku da razmotri slučaj kako bi ustanovio da li bi mogle, da je Zakon bio na snazi, da se utvrde povrede Konvencije. Lord Hofman (*Hoffman*) je, izričući glavnu presudu, ustanovio da nema povrede člana 3 budući da ponašanje nije bilo dovoljno ponižavajuće da bi se smatralo ponižavajućim postupanjem:

„50. U ovom predmetu sudija je ustanovio da su zatvorski službenici postupili dobronamerno i da je reč samo o „nemarnosti“, zbog čega je došlo do propusta da se poštuju pravila. Zatvorski službenici nisu imali želju da ponize tužioce; u svom svedočenju gđa Vejnrajt je navela da su detaljan pretres obavili s ciljem da utvrde činjenice i da su jedan sa drugim razgovarali o stvarima koje nisu imale veze s pretresom. Vejnrajtovi su bili uznemireni zbog toga što se moraju podvrgnuti pretresu, ali nisu izneli nijednu primedbu na to kako je pretres obavljen; gđa. Vejnrajt nije tražila da se spusti roletna na prozoru, ili da joj se dozvoli da

skine odeću nekim određenim redosledom i oboje su zatim, nepročitavši i bez protesta, potpisali formular kojim daju saglasnost na pretres. Jedini neobjašnjiv postupak je pregled Alanovog penisa, što zatvorski službenici nisu bili u stanju da objasne, jer se nisu mogli setiti da su tako nešto učinili. Ali, on je za to u punoj meri obeštećen.“

24. Što se tiče člana 8:

„51. Član 8 je teži. Sudija Bakston je u dokumentu (2002) QB 1334, 1352, stav 62 smatrao da su Vejnrajtovi mogli imati ubedljiv slučaj za dobijanje odštete prema članu 7 da je Zakon iz 1998. godine bio na snazi. Govoreći u svoje lično ime, nisam tako siguran u to. Iako se članom 8 garantuje pravo na privatnost, nalazim da se tu ne misli da je to pravo ugroženo niti se smatra da to zahteva pravni lek u smislu odštete bez obzira na to da li je optuženi postupao namerno, iz nehata ili slučajno. Jedna je stvar ušetati nehajno u pogrešnu spavaću sobu u hotelu, a sasvim druga stvar je sakriti se u ormar da bi nekoga fotografisali. Članom 8 može se opravdati isplata u novcu kao pravni lek zbog namernog narušavanja privatnosti od strane državnog organa, čak i ako je od štete pretrpljena samo duševna bol za koju se, po pravilu, šteta ne može nadoknaditi. Iz ovog ne sledi zaključak da bi zbog običnog čina iz nehata, suprotno opštem principu, mogao proisteći zahtev za plaćanjem odštete zbog nanetog bola jer utiče na privatnost, a ne na neki drugi interes kao što je fizička bezbednost: uporediti *Hicks v. Chief Constable of the South Yorkshire Police* [1992] 2 All ER 65.“

25. Rešavajući po predstavi podnosilaca u kojoj se navodi da bi Dom lordova, ako se želi da Ujedinjeno Kraljevstvo ispuni svoje međunarodne obaveze prema Konvenciji, trebalo da zaključi da je došlo (a u teoriji je to uvek slučaj) do prekršaja poznatog kao „narušavanje privatnosti“, na osnovu čega se može podneti tužba zbog detaljnog pretresa podnosilaca predstavke i dobiti odšteta za duševnu bol, Lord Hofman je izjavio:

„32. Takođe u jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava ne postoji ništa što sugerise da je neophodno usvojiti neki visoki princip privatnosti kako bi se poštovao član 8 Konvencije. Evropski sud jedino interesuje to da li se engleskim zakonom obezbeđuje adekvatan pravni lek u nekom konkretnom predmetu kada je prema njegovom mišljenju došlo do narušavanja privatnosti suprotno članu 8 (1), a što se ne može opravdati članom 8 (2). Tako je Sud u predmetu *Earl Spencer v. United Kingdom* 25 E.H.R.R. CD 105 ustanovio da je u postupku pokrenutom zbog izneverenog poverenja obezbeđen odgovarajući pravni lek za tužbu Spenserovih i nije dalje analizirao ostale pravne lekove koji su na raspolaganju žrtvama u drugim predmetima koji uključuju narušavanje privatnosti. Slično tome, u predmetu *Peck v. United Kingdom* (2003) 36 E.H.R.R. 41 Sud je pokazao izvesnu nestrpljivost, u stavu 103, u vezi s prikazanim čitavim nizom pravnih lekova koji se obezbeđuju i koji će se obezbediti engleskim zakonom kako bi se rešila svaka vrsta narušavanja privatnosti koja se može zamisliti. Ono što je Sud interesovalo bilo

je da li je g. Pek (koga su u nezgodnim okolnostima snimili CCTV kamerom¹⁷) imao odgovarajući pravni lek kada su sredstva informisanja masovno objavila taj snimak. Sud je došao do zaključka da ga on nije imao.

33. Pravni zastupnik Vejnrajtovih pozvao se na predmet Peka da pokaže potrebu za uvođenjem opšteg prekršaja pod nazivom „narušavanje privatnosti“. No, moje je mišljenje da to samo pokazuje da je u engleskom zakonu potreban sistem za kontrolu upotrebe filma iz CCTV kamere koji pokazuje veću osjetljivost za osećanja ljudi uhvaćenih okom kamere. Zbog razloga koje je Ser Robert Megari (*Megarry*) tako znalčki objasnio u predmetu *Malone v Metropolitan Police Comr* [1979] Ch 344, ovo je oblast koja zahteva da joj se pažljivo pristupi, a to je moguće postići jedino pomoću zakonskog akta, a ne primenom širokim potezima pera formulisanog principa običajnog prava.

34. Zatim, stupanje na snagu Zakona o ljudskim pravima 1998. godine slabi snagu argumentu, prema kome postoji potreba za uvođenjem opšteg prekršaja pod nazivom „narušavanje privatnosti“ kako bi se popunile praznine u postojećim pravnim lekovima. Članovi 6 i 7 Zakona, sami po sebi, na značajan način popunjavaju te praznine; ako se zaista radi o tome da je državni organ povredio prava nekog lica prema članu 8, to lice će imati pravo na statutori pravni lek. Uvođenje opšteg prekršaja će, kao što je lord sudija Bakston istakao pred Apelacionim sudom, u [2002] QB 1334, stav 92, sprečiti postavljanje kontraverznog pitanja u kom stepenu se Konvencijom zahteva, ako se to uopšte zahteva, da država obezbedi lekove za narušavanje privatnosti od strane lica koja nisu državni organi.

35. Zbog ovih razloga, ja ne bih prihvatio zahtev da se proglasi da tek od 1950. godine postoji prekršaj „narušavanje privatnosti“, a da on ranije nije bio poznat.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

26. U odeljku 47 (1) Zakona o zatvorima iz 1952. godine dozvoljava se Državnom sekretaru da u ime Ministarstva unutrašnjih poslova utvrđuje pravila koja se odnose na upravljanje zatvorima:

„Državni sekretar može donositi pravila za regulisanje i upravljanje zatvorima, istražnim zatvorima, popravnim domovima za maloletne delinkvente, centrima za obuku i za klasifikovanje, postupanje, upošljavanje, disciplinovanje i kontrolu lica koja u njima treba da budu pritvorena.“

27. Shodno tom ovlašćenju, državni sekretar je izdao Zatvorski pravilnik. Pravilom 86 stav 1 Zatvorskog pravilnika (objedinjen januara 1998), koji je bio na snazi u relevantno vreme, predviđeno je sledeće:

17 CCTV camera (eng. skr.) – TV kamera za snimanje u okviru sistema zatvorenog kruga (prim. prev.)

„Svako lice ili vozilo koje ulazi u zatvor ili izlazi iz njega može biti zaustavljeno, provereno i pretreseno.“

28. Pojednosti osnova za zaustavljanje i pretres posetilaca i procedura koju je potrebno primeniti navedeni su u relevantno vreme u dokumentu pod naslovom „*Strategija i procedure za pretresanje u zatvoru Lids*“. Ovaj dokument nije dostupan javnosti. U nastavku teksta navedeni su relevantni stavovi (kao što konstatuje Apelacioni sud u stavu 18):

„1.2.1 – Pretresi će se obavljati kako priliči i pažljivo u meri potrebnoj da se otkrije bilo šta što je sakriveno.

Niko neće biti detaljno pretresen u vidnom polju bilo koga ko nije neposredno uključen u detaljan pretres.

Licu koje odbije da bude pretreseno biće uskraćen pristup zatvoru ili će biti pritvoreno u skladu sa članom 1.2.7.

1.2.5 – Detaljan pretres posetilaca nije dozvoljen, osim u slučajevima koji su bliže navedeni u članu 1.2.7, i to samo ako ne može da se obezbedi prisustvo policije. U slučajevima kada su neophodni pretresi posetilaca, poželjno je da to obavi policija.

1.2.6 Podnosilac koji, u pogledu procedura pretresa, odbije da saraduje biće obavešten da će njegovo odbijanje da se povinuje dovesti do isterivanja iz zatvora.

1.2.7 Ako upravnik na dužnosti odobri detaljan pretres osobe, posetilac treba da bude odveden u prostoriju u koju je zabranjen pristup nezaposlenim licima i da bude obavešten o opštoj prirodi predmeta za koji se sumnja da ga nosi.“

29. Sažet prikaz procedure koja treba da se primeni tokom detaljnih pretresa osoba u zatvoru bio je dat na poledini formulara za davanje pristanka. U formularu za davanje pristanka (F2141) bilo je utvrđeno sledeće:

„Dodatak F: Obaveštenje za posetioce ili druga lica koja ulaze u objekat

Detaljan pretres osobe

Pažljivo pročitati

Upravnik je naredio da zbog razloga koji su vam objašnjeni treba da izvrši vaš detaljan pretres.

Policija je obaveštena, ali nije u mogućnosti da dođe i reši ovo pitanje, pa će zbog toga detaljan pretres obaviti zatvorsko osoblje.

Procedura pretresa objašnjena je na poledini.

Potpišite se niže ako se pretres obavlja uz vaš pristanak.“

30. Iznad linije na kojoj lice koje treba pretresti treba da se potpiše bilo je navedeno sledeće:

„Pročitao sam ovo obaveštenje (ili mi je pročitano) i ja sam ga razumeo.

Pristajem da zatvorsko osoblje nada mnom obavi detaljan pretres.“

31. Rezime procedura koje treba primeniti bio je dat na poledini:

„Procedure za detaljan pretres skidanjem odeće

Osoblje i posetioci

Biće prisutna dva službena lica. Neće biti prisutno nijedno lice suprotnog pola.

Ni u jednom trenutku od vas se neće tražiti da se skinete potpuno goli.

Od vas će se tražiti da skinete odeću do pojasa i da je predate službenom licu kako bi je pregledalo. Zatim će biti obavljen kratak pregled vašeg tela kako bi službena lica mogla utvrditi da li je bilo šta sakriveno. Nakon toga, odeća će vam biti odmah vraćena i imaćete dovoljno vremena da se obučete.

Posle toga će biti obavljen, prema istoj proceduri, pregled vašeg tela od pojasa naniže.

Izvršiće se pregled vaših tabana.

Kada vam bude obnaženo telo do pojasa, možda će se od vas tražiti da podignete ruke uvis.

Kada vam bude obnaženo telo od pojasa naniže, možda će se od vas tražiti da se postavite u takav položaj koji će omogućiti osoblju da pogledom proveri da li je bilo šta sakriveno u predelu genitalija ili anusa. Tokom tog prostupka neće biti dodirivano vaše telo.

Ako nosite dugu kosu, možda će biti neophodno da vam službeno lice izvrši pregled kose. Takođe, možda će biti neophodno da vam službeno lice izvrši pregled ušiju i usta. U toku ovog postupka nećete biti dodirivani.“

ZAKON

1. NAVODNA POVREDA ČLANOVA 3 I 8 KONVENCIJE

32. Podnosioci predstavke su tvrdili da je detaljnim pretresom osobe skidanjem povređen član 3 i/ili član 8 Konvencije.

Članom 3 Konvencije predviđeno je:

„Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

Članom 8 Konvencije predviđeno je kao bitno:

„1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog života...“

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Tvrđnje stranaka

1. Podnosioci predstavke

a. Član 3

33. Podnosioci predstavke tvrdili su da su oni kao obični građani lica koja nisu pod sumnjom da su počinila krivično delo, te da su zbog toga imali pravo na manje strog režim od onog za osuđeničke na izdržavanju kazne zatvora. Nije postojala sumnja da poseduju drogu, niti bilo kakav ubedljiv osnov za sumnju da njihov rođak uzima drogu ili je ozbiljno umešan u doturanje droge u zatvor. Kod Patrika O'Nila, nakon obavljenog pretresa, nije nađena bilo koja vrsta droge i nije dat nikakav podatak u vezi sa obaveznim testom na drogu. Podnosioci predstavke su odbacili tvrdnju Države da je pretres bio opravdan samo zbog opšte prisutnog problema u vezi sa drogom u zatvoru, kao i tvrdnju Države da su, realno posmatrano, oni mogli staviti primedbu na procedure koje su usvojene tokom pretresa. Nikakve svrhe ne bi imalo ni da je podnositeljka predstavke zamolila da se spuste roletne, kada takvoj molbi nije moralo da bude udovoljeno i kada su zatvorski službenici ignorisali njena pitanja. Tvrdili su da je ponašanje zatvorskih službenika odstupalo od procedure u tolikom stepenu da je to, prevazilazeći nivo obične nemarnosti u obavljanju poslova, otkrilo njihovu nameru da ih ovako ponize, pri čemu je motivacija za to bila sumnjive prirode. Osim nepristojnog do-dirivanja drugog podnosioca predstavke i propusta da im se, pre samog pretresa, uruče formulari za davanje pristanka, podnosioci predstavke su se pozvali i na činjenicu da je u jednom trenutku drugi podnosilac predstavke bio potpuno nag, a podnositeljka predstavke „praktično“ naga (donje rublje oko članka na nogama i potkošulja podignuta iznad grudi); mada su podnosioci predstavke u zatvoru pretresla isključivo službena lica njihovog pola, podnositeljka predstavke je sumnjala da su je ljudi napolju mogli videti kroz prozor. Iskustvo je bilo izuzetno uznemiravajuće i u datim okolnostima predstavljalo je ponižavajuće postupanje koje je suprotno članu 3.

b. Član 8

34. Podnosioci predstavke tvrdili su da u njihovom slučaju oni imaju pravo prema članu 8, jer su tražili da posete člana porodice, sina podnositeljke predstavke i polubrata podnosioca predstavke i naglasili značaj koji ima režim poseta zatvoreniku za održavanje porodičnih veza. Negirali su da je postojao bilo kakav element zahteva da se izuzmu iz obaveze pretresa i istakli da su domaći sudovi ustanovili da ne postoji bilo kakva stvarna obaveza davanja pristanka prema zakonu. Oni su bili primorani da ispune pomenuti uslov kako bi ostvarili svoje

pravo na posetu i nije realno tvrditi da su imali mogućnost da ulože prigovor na način na koji je pretres obavljen.

35. Podnosioci predstavke su tvrdili da pretres nije bio „u skladu sa zakonom“, budući da Zatvorski pravilnik nije napisan dovoljno precizno da bi omogućio ljudima da saznaju razlog zbog koga bi mogli biti podvrgnuti pretresu, odnosno kakva će procedura biti primenjena. Niti su pretresi bili srazmerni. Odbacili su tvrdnju o širokom polju slobodne procene, posebno naglasivši remetilačku prirodu tog mešanja. Nije bilo opravdanja da se izda *blanco* nalog za detaljan pretres osobe u kom se ovi podnosioci predstavke smatraju za opasnost. I pored poteškoće da se identifikuju šverceri droge, podnosioci predstavke su tvrdili da bi vlasti trebalo da učine razuman pokušaj da identifikuju lica koja su verovatno sumnjiva i kategorije posetilaca koji predstavljaju malu opasnost. Bilo je, po prirodi stvari, zaista neverovatno da jedna sredovečna žena i hendikepirano lice kome je potreban stalni nadzor pokušaju da unesu drogu. Način na koji je sam pretres obavljen, a to je povredom internih smernica zatvora, predstavlja još jedan element koji ovo mešanje Države čini nesrazmernim.

2. Država

a. Član 3

36. Država je tvrdila da postupanje prilikom pretresa nije bilo takve težine da bi se njime povredio član 3. To je potvrdila činjenicom da domaći sudovi nisu ustanovili povredu spomenute odredbe i komentarima Lorda vrhovnog sudije (*Lord Chief Justice*)¹⁸ koji ima ogromno iskustvo u zatvorskim pitanjima. Država je naglasila da nije postojala namera da se neko ponizi, da je pretres obavljen dobronamerno i s legitimnim ciljem da se pronađe droga u zatvoru, budući da je u zatvoru postojao ozbiljan problem u vezi s drogom; da je pretres relativno kratko trajao; da su podnosioci predstavke imali mogućnost da ne pristanu na pretres i da napuste zatvor, kao i da oni ni u jednom trenutku nisu izneli bilo kakvu žalbu ili primedbu. Ako je podnositeljka predstavke bila veoma uzbuđena zbog toga što roletne nisu bile spuštene, mogla je tražiti da ih spuste.

37. Država je tvrdila da, iako je bilo tačno da podnosioci predstavke ranije nisu bili uhvaćeni da unose drogu u zatvor, pa čak da nikad nisu ni bili u poseti zatvoru, ostaje činjenica da su posetioci zatvora bili značajan izvor droge, a isto tako je bilo poznato da su posetioci od kojih se to najmanje očekivalo unosili drogu u zatvor. Postojao je razuman osnov za verovanje da se Patriku O'Nilu

18 Lord Chief Justice of England and Wales (eng.) je šef pravosuđa u Engleskoj i Velsu i sudija predsedavajući krivičnog odeljenja Apelacionog suda (prim. prev.).

dotura droga u zatvor, koju on uzima, imajući u vidu odgovarajuća zapažanja o njegovom fizičkom ponašanju, što je bilo opravdanje i za detaljan pretres njegovih posetilaca. Aspekti detaljnog pretresa za koje su podnosioci predstavke tvrdili da su otežali proceduru, prema mišljenju Države, nisu bili previše ponižavajući, niti su imali značajan stepen težine. Iako je Država bila saglasna da nije trebalo da dođe do fizičkog dodirivanja drugog podnosioca predstavke, smatrala je da, s obzirom na to da je ono trajalo samo nekoliko sekundi, nije postojala namera da se on ponizi.

b. Član 8

38. Država je naglasila da je podnosiocima predstavke rečeno da će biti podvrgnuti detaljnom pretresu ako žele da vide svog rođaka i istakla da su podnosioci predstavke dobrovoljno pristali da skinu odeću i da nisu bili izloženi bilo kakvim pretnjama niti prinudi. Da su u bilo kom trenutku odbili da se povinuju proceduri koja se primenjuje tokom detaljnog pretresa, imali bi mogućnost da zahtevaju da se ona prekine. Takođe, Država je tvrdila da i njihovo opredeljenje da ne pristanu na pretres ne bi predstavljalo bilo kakvo mešanje u njihova prava prema članu 8. Pri tome je istakla da je rođak odrasla osoba koja nije bila u bliskom odnosu s njima, budući da u prethodna četiri meseca nije imao nijednu posetu.

39. Država je tvrdila da je, čak i pod pretpostavkom da je došlo do mešanja države u ostvarivanje prava prema članu 8, preduzimanje navedene mere bilo u skladu sa zakonom. Naime, u Zatvorskom pravilniku navodi se dostupan i dovoljno precizan zakonski osnov za njeno preduzimanje. Država je osporila stav prema kome nepostojanje pristupa internim zatvorskim smernicama ili njihovo nepoštovanje (izuzev kada se to odnosilo na fizičko zlostavljanje drugog podnosioca predstavke) na bilo koji način čini pretres nezakonitim.

40. Što se tiče pretresa, Država je tvrdila da su oni bili srazmerni i da im je cilj bio da spreče kriminal i zaštite zdravlje zatvorenika. Pošto je u zatvoru postojao ozbiljan problem u vezi s drogom (sumnjalo se da posetioци unose drogu i postojao je razuman osnov za verovanje da je njihovom rođaku ona redovno doturana), bilo je potrebno uspostaviti ravnotežu između potencijalnih prava posetilaca i prava drugih koje je trebalo zaštititi od droge, a pri tome obezbediti i širok prostor za slobodnu procenu. Konačno, način na koji su pretresi obavljani nije doveo do bilo kakve povrede propisa. Država je istakla da je podnositeljka predstavke mogla tražiti da se spuste roletne u prostoriji, a to što je pogledima bilo izloženo ne više od pola tela odjednom nije predstavljalo veće narušavanje privatnosti od onog koje je, prema prirodi stvari, ionako imanentno detaljnom pretresu osobe.

B. Ocena Suda

1. Opšta načela

41. Sud podseća da zlostavljanje mora dostići minimalan nivo težine da bi potpalo pod delokrug člana 3 Konvencije. Ocena minimalnog nivoa težine je relativna; ona zavisi od svih okolnosti slučaja, kao što je trajanje postupanja, njegove fizičke i mentalne posledice i, u nekim slučajevima, od pola, starosnog doba i zdravlja žrtve. Pri razmatranju da li je neko postupanje „ponižavajuće“ u smislu člana 3, Sud će imati u vidu da li ono ima za cilj da ponizi i unizi dotično lice i da li je (kada su u pitanju posledice) ono nepovoljno uticalo na njegovu/njenu ličnost na način koji nije u skladu sa članom 3. Međutim, može se konstatovati da nepostojanje takve svrhe ne isključuje obavezno nalaz da je došlo do povrede (*Peers v. Greece*, br. 28524/95, st. 67–68, 74). Zatim, patnja i poniženje moraju, u svakom slučaju, biti veći od stepena neizbežnog elementa patnje ili poniženja koji su inače vezani za dati oblik legitimnog postupanja ili kažnjavanja, na primer, u merama za lišavanje slobode (vidi *Kudła v. Poland* [GC], br. 30210/96, st. 93–94, ECHR 2000-XI, *Valašinas v. Lithuania*, br. 44558/98, st. 102, ECHR 2001-VIII; *Jalloh v. Germany* [GC], br. 54810/00, st. 68, 11. jul 2006).

42. Sud je već imao priliku da primeni ova načela u kontekstu detaljnog pretresa osobe i njenih intimnih delova tela. Neki pretres može biti obavljen na odgovarajući način, uz dužno poštovanje ljudskog dostojanstva i s legitimnom svrhom (vidi, *mutatis mutandis*, *Yankov v. Bulgaria*, broj 39084/97, st. 166–167, ECHR 2003-XII, gde nije ustanovljeno postojanje opravdanog razloga da se obrije glava zatvoreniku koji je podneo predstavku) u skladu sa članom 3. Međutim, u situaciji kada način obavljanja pretresa ima elemente poniženja koje je neizbežno poniženje, koje je inače element procedure, čine bitno većim, može se primeniti član 3; na primer, u slučaju kada je jedan zatvorenik bio prinuđen da se skine u prisustvu zatvorske službenice, kada su njegovi polni organi i hrana dotaknuti golim rukama (*Valašinas*, citirano gore, stav 117) i u slučaju kada je pretres obavljen pred četiri stražara koji su se podsmevali i vređali zatvorenika (predmet *Iwańczuk v. Poland*, br. 25196/94, stav 59, 15. novembar 2001). Slično tome, problemi mogu nastati kada nije ustanovljena veza između očuvanja bezbednosti u zatvoru i sprečavanja kriminala ili nereda (vidi, na primer, predmet *Iwańczuk*, citirano gore, stavovi 58–69, gde je nad podnosiocem predstavke, uzornim zatvorenikom u istražnom zatvoru, obavljen pretres i to u situaciji kad je poželeo da ostvari svoje pravo da glasa; predmet *der Ven v. the Netherlands*, br. 50901/99 st. 61–62, ECHR, 2003-II kada je detaljan pretres osobe bio sistematičan i dugotrajan, a da za to nije postojala ubedljiva potreba bezbednosne prirode).

43. U situaciji kada preduzimanje neke mere nije dovoljno ozbiljno da bi se podvelo pod postupanje suprotno članu 3, njim se ipak može povrediti član 8 Konvencije kojim se, između ostalog, obezbeđuje zaštita fizičkog i moralnog integriteta radi poštovanja privatnog života (predmet *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, presuda od 25. marta 1993. godine, Serija A br. 247-C, st. 36; predmet *Bensaid v. the United Kingdom*, br. 44599/98, st. 46, ECHR, 2001-I). Nema sumnje da će zahtev da se neko podvrgne pretresu, po pravilu, predstavljati mešanje prema stavu 1 člana 8 Konvencije i da će to morati da se opravda u smislu odredaba stava 2, naime da bude „u skladu sa zakonom“ i „neophodno u demokratskom društvu“ i sprovedeno s jednim ili više legitimnih ciljeva koji su pobrojani u tom stavu. Prema ustanovljenoj sudskoj praksi, pod pojmom nužnosti podrazumeva se da je mešanje takvo da odgovara nužnoj društvenoj potrebi i, naročito, da je srazmerno legitimnom cilju koji se želi postići (vidi, na primer, predmet *Olsson v. Sweden*, presudu od 24. marta 1988. godine, Serija A br. 130, stav 67).

2. Primena [načela] u ovom predmetu

44. Sud konstatuje da su podnosioci predstavke, u nameri da ostvare svoje pravo prema članu 8, posetili zatvor da bi se videli sa bliskim rođakom. Nije postojao nikakav neposredni dokaz koji bi ih doveo u vezu s bilo kakvim švercom droge u zatvor, pre svega zbog toga što je to bila njihova prva poseta zatvoru. Međutim, nema razloga da se sumnja u tvrdnju Države da je u zatvoru postojao endemski problem droge i da su zatvorske vlasti sumnjale da rođak podnosilaca predstavke uzima drogu. U ovim okolnostima Sud smatra da se pretres posetilaca može smatrati legitimnom preventivnom merom. Ipak, Sud naglašava da se sprovođenje takve izuzetno invazivne i potencijalno unižavajuće procedure nad licima koja nisu osuđenici na izdržavanju kazne zatvora, niti su pod osnovanom sumnjom da su počinili neko krivično delo, mora vršiti tako da se procedura rigorozno sledi i uz dužno poštovanje njihovog ljudskog dostojanstva.

45. U slučaju ovih podnosilaca predstavke, domaći sudovi su ustanovili da zatvorski službenici koji su izvršili pretres nisu poštovali vlastite propise i da su bili nemarni u obavljanju posla. Konkretno, izgleda da zatvorski službenici podnosiocima predstavke nisu uručili kopiju obrasca u kojoj se navodi procedura koja se primenjuje pre obavljanja pretresa. To bi ih upozorilo na to šta da očekuju i omogućilo da, na osnovu takve obaveštenosti, daju svoj pristanak; takođe, prenebrigli su pravilo prema kome bi lice nad kojim se vrši pretres trebalo da u svakom trenutku bude samo polugolo i zahtevali su od podnosioca da se skinje potpuno go, a od podnositeljke predstavke da bude u jednom trenutku skoro u isto takvom stanju. Takođe, izgleda da se podnositeljka predstave mogla videti kroz prozor, što predstavlja povredu stava 1.2.7 obavezne procedure (vidi gore

stav 28). Neosporavajući njenu tvrdnju, Država je smatrala da je trebalo da traži da se spuste roletne. Međutim, za pravilno sprovođenje procedure zaduženi su organi vlasti, a ne posetilac.

46. Sud konstatuje da, iako, na žalost, nije bilo pristojnog ponašanja, nije bilo ni verbalnog vređanja od strane zatvorskih službenika i, što je bitno, nije bilo fizičkog dodira s podnosiocima predstavke, osim kada je u pitanju podnositelj predstavke. Domaći sudovi ustanovili su da takvo ponašanje nije u skladu sa zakonom i dosudili su da mu se isplati odšteta za takvo postupanje; podnositelj predstavke više ne može tvrditi da je bio žrtva ove radnje i Sud je isključuje iz svoje ocene. Postupanje je, nesumnjivo, dovelo do toga da podnosioci predstavke pretrpe duševnu bol ali, prema mišljenju Suda, ono nije bilo takve težine da je izvršena povreda člana 3. Umesto toga, Sud smatra da takav slučaj potpada pod opseg člana 8 Konvencije i zahteva da bude jasno obrazložen i opravdan u skladu sa stavom 2 člana 8 (vidi gore stav 29).

47. Što se tiče kriterijuma „u skladu sa zakonom“ i „legitiman cilj“, podnosioci predstavke nisu ubedili Sud da ti kriterijumi nisu poštovani. Domaći sudovi su tvrdili da povreda interne procedure nije podrazumevala bilo kakvu nezakonitost (neračunajući postupak u pitanju). Sud takođe smatra da nema nikakvog osnova da se utvrdi nezakonitost koja bi bila suprotna Konvenciji u širem smislu. Prihvatio je da je cilj pretresa bio borba protiv narkomanije u zatvoru, odnosno sprečavanje kriminala i nereda.

48. S druge strane, Sud nije uveren da je pretres bio srazmeran legitimnom cilju po načinu na koji je obavljen. U slučaju kada postoje utvrđene procedure za pravilno obavljanje pretresa posetilaca zatvora koji možda ni za šta nisu krivi, zatvorske vlasti bi trebalo da se strogo pridržavaju mera zaštite i da rigoroznim merama predostrožnosti zaštite dostojanstvo onih nad kojima se pretres obavlja kako narušavanje njihove privatnosti ne bi bilo veće nego što je to neophodno. U ovom slučaju one to nisu učinile.

49. Prema tome, Sud smatra da se pretresi obavljani nad podnosiocima predstavke ne mogu smatrati „neophodnim u demokratskom društvu“ u smislu člana 8, stav 2 Konvencije. Shodno tome, došlo je do povrede člana 8 Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 13 KONVENCIJE

50. Članom 13 Konvencije predviđeno je:

„Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.“

A. Izjave stranaka

51. Podnosioci predstavke tvrdili su da je engleski zakon manjkav u smislu sposobnosti da obezbedi bilo kakav pravni lek ili bilo kakav delotvoran pravni lek za povrede u ovom slučaju. Odšteta koja je podnosiocu predstavke dodeljena bila je dosta niska i on je ostao žrtva kršenja članova 3 i 8, pa bi trebalo da dobije punu naknadu za povredu koja mu je učinjena.

52. Država je tvrdila da nije bilo opravdanog zahteva, niti osnove za donošenje posebnog zaključka o povredi ove odredbe. U svakom slučaju, ona je istakla da od stupanja na snagu Zakona o ljudskim pravima iz 1998. godine svaka povreda člana 13 proistekla iz sličnih činjenica može otvoriti prostor za ulaganje pravnog leka prema ovom zakonu.

B. Ocena Suda

53. Član 13 zahteva postojanje instituta pravnog leka u domaćem pravu za prigovore za koje se može smatrati da su „takvi da se o njima može argumentovano raspravljati“ u smislu Konvencije (vidi, na primer, *Boyle and Rice v. the United Kingdom*, presuda od 27. aprila 1988, Serija A br. 131, str. 23–24, st. 54). Međutim, domaći pravni sistem, iako, sam po sebi, ne garantuje pravni lek kojim bi se osporili zakoni strane ugovornice pred domaćim organom vlasti zato što su suprotni Konvenciji (vidi *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, presuda od 25. marta 1993, Serija A br. 247-C, str. 62, st. 40), u slučaju kad podnosilac predstavke argumentovano tvrdi da je povređeno neko pravo prema Konvenciji, ipak mora omogućiti delotvoran pravni lek (*ibid.*, str. 62, st. 39).

54. U svetlu konstatacije da je došlo do povrede gore navedenog člana 8, jasno je da je žalba takva da se o njoj može argumentovano raspravljati. Prema tome, pitanje kojim se Sud mora pozabaviti jeste da li su podnosioci predstavke imali na raspolaganju pravni lek na nacionalnom nivou kako bi „obezbedili suštinsko ostvarenje prava prema Konvenciji ...bez obzira na oblik u kom su ta prava možda obezbeđena u domaćem pravnom sistemu“ (vidi *Vilvarajah and Others v. the United Kingdom*, presuda od 30. oktobra 1991, Serija A br. 215, str. 38–40, st. 117–127).

55. Mada je tačno da su podnosioci predstavke pokrenuli postupak pred domaćim sudom u nastojanju da dobiju odštetu za detaljan pretres i njegove posledice, oni nisu bili uspešni, izuzev u slučaju zlostavljanja drugog podnosioca predstavke. Kao što je navedeno, Sud smatra, što se tiče zaključka da je radnja bila nezakonita i date naknade, da drugi podnosilac predstavke više nema status oštećenog u smislu člana 8; Sud zatim nalazi da nema osnova, prema članu 13

Konvencije, da se smatra da je iznos naknade koji su dosudili domaći sudovi tako podsmješljivo mali da pokreće pitanje delotvornosti pravnog sredstva. U pogledu ostalih spornih elemenata u vezi s detaljnim pretresom, Sud primećuje da je Dom lordova ustanovio da nemar koji su ispoljili zatvorski službenici ne predstavlja osnov za bilo kakvu građansku odgovornost, posebno stoga što nije počinjen opšti prekršaj poznat kao narušavanje privatnosti. U tim okolnostima, Sud nalazi da podnosioci predstavke nisu imali na raspolaganju sredstvo za dobijanje zadovoljenja nakon mešanja države u njihova prava prema članu 8 Konvencije.

56. Prema tome, došlo je do povrede člana 13 Konvencije.

PRIMENA ČLANA 41 KONVENCIJE

57. Članom 41 Konvencije predviđeno je:

„Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci“.

A. Odšteta

58. Podnosioci predstavke su tražili naknadu za nematerijalnu štetu, pozivajući se na posledice detaljnog pretresa koje su pretrpeli, koje su trajale najmanje 18 meseci i od kojih se još uvek nisu potpuno oporavili. Istakli su da je pretresni sudija smatrao da je njihov predmet takav da imaju pravo na odštetu za delo izvršeno pod otežavajućim okolnostima. Vodeći računa o tome da su posledice bile teže po drugog podnosioca predstavke ali da je on već dobio odštetu za fizičko zlostavljanje, oni su tražili da im se isplati po 20.000 GBP.

59. Država je smatrala da su gore navedeni iznosi prekomerni i da ih ne podržava jurisprudencija Suda u drugim predmetima koji su bili pokrenuti zbog detaljnog pretresa osobe, pri čemu su neki od njih uključivali i druga kršenja. Prema mišljenju Države, iznos od 3.000 evra je maksimalni iznos koji se može dosuditi.

60. Sud, u praksi, ne dosuđuje da se isplati naknada za štetu nanetu pod otežavajućim okolnostima niti kaznene odštete (vidi, na primer, predmet *Akdivar and Others v. Turkey* (bivši član 50), presuda od 1. aprila 1998, *Reports* 1998-II, st. 38). Imajući u vidu nesumnjivu duševnu bol, s trajnijim posledicama, koju su pretrpeli podnosioci predstavke, kao i naknade za nematerijalne štete isplaćene u drugim predmetima koji su bili pokrenuti zbog detaljnog pretresa osobe, Sud je dosudio da se svakom podnosiocu predstavke isplati po 3.000 evra.

B. Sudski i ostali troškovi

61. Podnosioci predstavke su zahtevali da im se na ime sudskih i ostalih troškova isplati iznos od ukupno 29.646,25 GBP uključujući PDV, od čega se 9.705,50 GBP odnosilo na angažovanje advokata bez prava zastupanja pred sudom (*solicitor*) (uključujući za prijem ili slanje 144 pisma i 23,5 sati rada na čitanju materijala i pripremi), a 19.940,75 GBP na angažovanje advokata.

62. Država je osporila ovaj zahtev. Smatrala je da troškovi koji su iskazani nisu u toj meri zaista i neophodno nastali i da su neopravdano visoki u pogledu iznosa. Prema mišljenju Države, advokatska tarifa od 200 GBP na sat je previsoka za firmu advokata bez prava na zastupanje pred sudom, koja se nalazi van Londona, i broj sati za koje se tvrdi da je potrošen nije razuman. Takođe je bilo neopravdano automatsko zaračunavanje iznosa od 20 GBP za svako slanje ili primanje pismena. Predložila je 2.500 GBP kao honorar advokatima bez prava zastupanja pred sudom i istakla da bi, ako su podnosioci predstavke svojim pri-
tužbama samo delimično uspeli da postignu cilj, i o tome trebalo voditi računa.

63. Sud podseća da se prema članu 41 Konvencije mogu refundirati samo oni sudski i ostali troškovi za koje se ustanovi da su stvarno bili plaćeni i da su bili neophodni i opravdano visoki u pogledu iznosa (vidi, između ostalog, predmete *Nikolova v. Bulgaria* [GC], br. 31195/96 od 25. marta 1999, st. 79 i *Smith and Grady v. the United Kingdom* (*pravično zadovoljenje*), br. 33985/96 i 33986/96, st. 28, ECHR 2000-IX). Sud prima k znanju primedbe Države i smatra da se potraživanja mogu smatrati neosnovano visokim s obzirom na usvojenu proceduru u predmetu i dosuđene iznose koji su isplaćeni u drugim uporedivim predmetima u Ujedinjenom Kraljevstvu. Uzimajući u obzir iznos koji je Savet Evrope platio za pravnu pomoć, Sud podnosiocima predstavke dosuđuje iznos od 17.500 evra na ime sudskih i ostalih troškova uključujući PDV.

C. Zatezna kamata

64. Sud smatra da je primereno da zatezna kamata bude zasnovana na graničnoj aktivnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke, uz dodatak od tri procentna poena.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Zaključuje* da nije došlo do povrede člana 3 Konvencije;
2. *Zaključuje* da je došlo do povrede člana 8 Konvencije;
3. *Zaključuje* da je došlo do povrede člana 13 Konvencije;
4. *Zaključuje*:

- (a) da tužena država treba da isplati podnosiocima predstavke, u roku od tri meseca od datuma kada presuda postane pravosnažna, u skladu sa članom 44, stav 2 Konvencije, sledeće iznose, koji će biti pretvoreni u nacionalnu valutu tužene države po kursu koji će važiti na dan namirenja:
- (i) 3.000 EUR (tri hiljade evra) svakom podnosiocu predstavke na ime nematerijalne štete;
 - (ii) 17.500 EUR (sedamnaest hiljada pet stotina evra) na ime sudskih i ostalih troškova;
- (b) da od isteka gore navedena tri meseca pa sve do namirenja, na navedene iznose treba da se plati obična kamata po stopi koja je jednaka graničnoj aktivnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda docnje, uvećanoj za tri procentna poena;
5. *Odbacuje* ostatak zahteva podnosilaca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanoj formi 26. septembra 2006. godine, u skladu s pravilom 77 stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

T. L. ERLI
Sekretar

H. KASADEVAL
Predsednik